

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה
להחזרת החטופים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: שנה מעוברת

כג' שבט תשפ"ד 1511 (שנה כט)

ההפטר: "בשנת מות" (ישעיה ו')

פרשת יתרו - שבת מברכי

ר"ח אדר א' יחול אי"ה בימים שישי ושבת מולדו בליל שבת בשעה 21:29 ו- 5 חלקים

"...אם שמוע תשמעו בקולי ושמרתם את בריתי והייתם לי סגולה מכל העמים" (ויז, ט)

ייחודיותו והיבדלותו של עם ישראל מכל העמים נובעת מכוח "ושמרתם את בריתי" היינו בקיום התורה והמצוות שקיבלו על עצמם שבא לידי ביטוי בין השאר בחוכמתם של גדולי ישראל בחישוב הזמנים ועיבור השנה בלוח השנה העברי, שנאמר (דברים ד, ו): "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ומבואר בגמרא (שבת עה.) שזה נאמר על הלוח העברי ועיבור השנה.

בעוד שהלוח הנוצרי [האזרחי שחודשיו ינואר, פברואר ...] מבוסס על מהלך השמש והמוסלמי מבוסס על מהלך הירח, הלוח העברי מבוסס על הירח והשמש יחד. וכיון שבכל שנה יש הפרש של 11 יום בין מהלך השמש לירח לכן כל מס' שנים מוסיפים חכמי ישראל חודש נוסף [אדר א'] בסדר קבוע כדי להסדיר זאת. וכך מכוח העיבור, יישארו החגים ביהדות לעולם במקומם ולא ינועו בין הקיץ לחורף כבשאר הדתות, ללמדנו שאין חכמה גדולה יותר מחוכמת התורה.

"בחודש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני" (יט, א)

וקשה מדוע נאמר "ביום הזה" ולא "ביום ההוא" - בלשון עבר שהרי אירוע זה כבר התרחש? מבאר רש"י: נאמר "ביום הזה" בלשון הווה כדי שיהיו דברי התורה חדשים בעיניהם כאילו ניתנו היום ויקיימו אותם בחשק והתלהבות בכל יום מחדש. "בחודש השלישי" - זהו חודש סיון שבו קיבלו ישראל את התורה.

כידוע חודשי הלוח העברי הם תשרי, חשוון, כסלו... סיון... בשנת תשפ"ד (5784) לבריאת העולם ע"י הקב"ה, ומן הראוי שנשתמש בו בחיי היום יום כפי שהתורה השתמשה בו ולא בלוח האזרחי-לועזי ינואר, פברואר, .. בשנת 2024 (למנינים), שמונים ללידת האיש שהקים את הנצרות ימ"ש.

אך מר"ן הרשל"צ עובדיה יוסף זצוק"ל (בשו"ת יביע אומר ח"ג יו"ד סימן ט) והרב אליעזר וולדנברג (שו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' ה) ורוב הפוסקים מסבירים שאמנם יש פסוק שאומר (שמות כג, ו) "ושם אלוהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיד", וכאן הרי מזכיר את מנין השנים לתחילת העבודה זרה של הנצרות אך יש להקל ולהשתמש כי המניין הוא לא ללידת האיש ימ"ש אלא תאריך של התחלה שרירותית וגם המשתמשים בתאריך זה לא מתכוונים זאת, אך כיהודים מן הראוי שנשתמש בתאריך העברי וגם את תאריך יום ההולדת נחוגג לפיו.

כך התחלתי לשמור שבת וחג

מעשה שהיה

עלינו מרוסיה, כפרופ' התמחיתי בתחום רפואי מסוים. חיינו חיי פאר, היתה לנו וילה יפהפייה בסביון, חיינו התנהלו על מי מנוחות.

במשך תקופת הסתגלותנו לא יצא לי להכיר את החרדים. שמעתי שיש אי אילו אנשים שחורים, העלון מוקדש לע"נ איידה בן סימי ז"ל לבית משפ' שושן ושלמה סלומון בן אסתר ז"ל לבית משפ' דדון

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 5:16-5:21 * סוף זמן ק"ש 8:41-8:38

כניסת שבת: 4:56

יציאת שבת: 5:48

יציאת שבת: 6:22

שמנהלים חיים מוזרים, שמעתי שהם סוחטים את המדינה בכסף, ושיש להם מנהגים מוזרים כמו לשים פיסת בד על הראש....כמעט ולא נתקלתי בהם, וכשזיהיתי אותם מיהרתי להתרחק מהם.

יום אחד כשחזרתי הביתה ראיתי שאשתי לא מרגישה טוב, ולא חל שיפור במצבה.

ביום הרביעי הזמנו רופא הביתה, הרופא שמע את הסיפור בקצרה והחל לבדוק, משהו לא נראה לו. הוא שאל את אשתי שאלות, ורשם מספר בדיקות ואמר שהכל יהיה בסדר. ולי הוא סינן: קח אותה מהר לבדיקות, אני מקווה שזה לא מה שאני חושש ממנו. הלכנו לבדיקות, אח"כ חזרנו לרופא ומשם לעוד רופא ומשם לפרופסור ואז, אחרי שבועיים שלמים של חששות ופחדים הגיעו כולם להסכמה שמדובר ב"מחלה". קשה לי לספר על הפחדים שעטפו אותי, היינו כ"כ שקועים בטוב עד עומק הצוואר שפתאום אומרים לך: 'לא עוד!'

המחלה של אשתי קיננה במקום קשה, והרופאים קיוו שהיא תצא מזה בשלום.

הילדים שלי היו עסוקים בקריירה שלהם.. הם אמנם דאגו לאימם אבל לא טרחו לעשות כלום בשבילה. לא האשמתי אותם. זה בסה"כ החינוך שלי, ממי היה להם ללמוד אחרת? שנינו נותרנו ביחד להתמודד עם המחלה, האימה וההחלמה. השגתי לאשתי את מיטב הרופאים, היו לי קשרים לא רגילים, אחרי מספר ימים החלו בטיפולים. אחד ההשלכות של הטיפול היא נשירת השיער, ולאשתי היה הדבר הזה חשוב במיוחד. אחות אדיבה האיצה בה ללכת לבני ברק. "בני ברק? מה יש לנו לעשות בבני ברק?", היינו בהלם.

"יש שם חנויות של פאות, פשוט לכי והזמיני פאה", חייכה האחות.

הגענו לבני ברק ונכנסנו לחנות, המוכרת התייחסה אליה בנחמדות אם כי בתמיהה עצומה. ראו שאשתי בורה בכל הקשור לנושא דת, אם כן מה היא עושה בחנות זאת.

"באתי לקנות פאה" אמרה אשתי והתישבה על הכיסא.

היא התייחסה לאשתי כ"כ יפה עד שאשתי התחילה לספר לה את הסיפור האישי שלה. מסביב הקשיבו הנשים בהזדהות, וחלקן אף מחו דמעות.

"תני לנו את השם שלך" ביקשה אישה אחת. "למה"? נבהלה אשתי.

"כדי שנתפלל עליך". אשתי הסכימה, היא הרגישה שאכפת להן ממנה. הן לא מתנהגות כמו חברותיה הטובות שמרחמות בגלוי ושוכחות בסתר. אשתי יצאה משם כשהיא מלווה במילות איחול ותפילה. היא הרגישה שלמישהו אכפת ממנה, אפילו יותר מילדיה.

כשחזרה הביתה סיפרה לי בהתלהבות על הנשים המיוחדות שפגשה, "כולן שם לבושות בצניעות, והן כ"כ אדיבות וקשובות".

לא הבנתי ממה היא מתלהבת אבל שמחתי שהיא מצאה אוזן קשבת וכבר לא רע לה כ"כ.

אחרי שבועיים נזקקה אשתי בדחיפות לפאה, וקבעה עם המוכרת את הזמן המתאים לה. היא הגיעה, וראתה את הנשים שבידן היא הפקידה את שמה לתפילה. "נו, איך את מרגישה?" שאלו אותה. תוך כדי סיפור היא פרצה בבכי, הנשים בכו יחד איתה, וחלק מהן נתנו לה שמות של רבנים שתבקש מהם שיתפללו עבורה. מספר נשים אף החליפו איתה מספרי טלפון, מאותו רגע הרגישה אשתי שהיא לא לבד.

היא הגיעה הביתה מאוד נסערת: "איך בכלל יכולנו לחשוב שהם כ"כ שחורים? הם אנשים נהדרים עם יכולת גבוהה להשתתף עם השני, נראה לי שתהנה מאוד להיפגש עם הבעלים שלהם" ואז גילתה לי שאחת מהן הזמינה אותנו לשבת. בתחילה התנגדתי והרגשתי מאוד לא נעים, הייתי פרופ' מכובד, לא היה לי נאה לשבות שבת שלימה עם אחד השחורים. אבל כשראיתי שהנשים הללו מחיות את אשתי, וגם ההזמנה עושה לה משהו, הסכמתי לרצונה. למרות שהיו למארחים הנחמדים שלנו תנאים שלא כ"כ התאימו לי... בערב שבת נסענו ולמזלנו הגענו בדיוק בצפצוף השני, כך שלא נגרם חילול שבת... אני לא יכול לתאר לכם את ההרגשה שהרגשנו באותה שבת.

את הזמירות הנפלאות, את התחושה הקדושה שפיעמה בתוכנו. את התדהמה מכך "שאלו השחורים שכ"כ פחדנו מהם". המארחים הסבירו לנו מהי תפילה? הראו לנו את הסידור, וכשראו שאנחנו רוצים לדעת עוד הם הציעו לנו להירשם לסמינר ערכים שם יסבירו לנו את הכל במדויק. במקביל עם הטיפולים של אשתי הלכנו לסמינר, ואם עד עכשיו התנגדתי, כעת מצאתי את עצמי פוסע עם אשתי לאותה מטרה. בדיוק כשהיינו זקוקים לכ"כ הרבה כוחות נפש, הגיעה אלינו האמונה הפשוטה, היכולת להתפלל, לבקש. קשה לי לתאר את המשך הטיפולים איך נדנו בין תקוה לייאוש. בסופו של דבר אשתי יצאה מהמחלה, היא נשארה עם כיסוי ראש לצמיתות ואנחנו קיבלנו על עצמנו לשמור שבת. חלק מן הילדים הולכים בעקבותינו, ואחד עדיין מהסס אך שומר שבת. רציתי לומר שהיחס שלכם לסביבה קובע הרבה, הוא יכול לבנות עולמות, ולהחזיר בתשובה יותר מכל מילות ההסבר והשכנוע, והסיפור שלי מוכיח!

הלכות שנה מעוברת

פינת ההלכה

א. כל מס' שנים [כ-3 שנים] מעברים את השנה ע"י שמוסיפים עוד חודש לשנה ועושים שני חודשי אדר א' ו-ב' (הרמב"ם זמנים הל' קידוש החודש פ"א, תורת מועדים פורים סי' א' ס"ז).
הטעם: סיבוב שנת חמה 365 יום וסיבוב שנת לבנה 354, סה"כ כ-11 יום הפרש. מאחר והלוח העברי הולך ע"פ הירח ומצד שני חגי השנה צמודים לעונות השנה, וכדי שהחגים לא ינועו בין עונות השנה מוסיפים כל כ-3 שנים חודש שמשווה בין הלבנה לחמה (הסמ"ט מספרים – צנזרי עמ' 115-113).
ב. נחלקו הפוסקים איזה חודש אדר הוא העיקרי אדר א' או ב' ולהלכה פסקו שחודש אדר ב' הוא החודש העיקרי לכל הדינים וההלכות של חודש אדר, ולכן את שבת זכור, צום תענית אסתר, חג פורים ושושן פורים וכו' מקיימים באדר ב' (שו"ע סי' תלז ס"א, כה"ח ס"ק א', תורת מועדים ס).
ג. בשנה מעוברת, במוסף של ראש חודש ב' "עמידה" מוסיפים "ולכפרת פשע" [ואם שכח אינו חוזר]. והמנהג לאומרו רק עד ראש חודש אדר ב', אבל מניסן והלאה לא אומרים יותר (ולקוי"י תפילה כד' ע' עמ' תקל"ט ס"ס ע"פ הרמב"ם עובדיה יוסף זצוק"ל, נטע גבריאל פ"ג ס"ח). [ויש עוד מנהגים בזה (משנ"ב סי' תכ"ג ס"ו)]
הטעם: לאמירת "ולכפרת פשע" במוסף של ראש חודש הוא היות ובעמידה של שמונה עשרה מזכירים 12 לשונות כנגד 12 חודשי השנה "אלוקינו ואלקי אבותינו חדש את החודש הזה לטובה-1 לברכה-2 וכו' וכנגד החודש ה-13 שהוא חודש העיבור מוסיפים "ולכפרת פשע" (פרמ"ג סי' תכ"ג מס"ז ס"ק ב', ילקו"י ס).
ד. כשמברכים את חודש אדר ראשון יאמר "אדר ראשון" ולא "אדר" וכנ"ל לאדר שני יאמר "אדר שני" (ש"ך יו"ד סי' רב ס"ק יז, מג"א סי' תכ"ז ס"ק א', משנ"ב ס"ק ג', כה"ח ס"ק ד', נטע גבריאל פורים סס ס"ז).

ז' באדר

ה. מנהג חסידים ואנשי מעשה לצום ביום ז' באדר שהוא יום פטירת משה רבינו (שו"ע סי' תקפ"ב ס"א-ב) והשנה שהיא מעוברת יש נוהגים לצום ב- ז' אדר א' ויש ב- ז' אדר ב', ויותר טוב לצום ב- ז' אדר ב' (עיי' שו"ע סי' תקס"ז, חזו"ע פורים עמ' לז, פסקי תשובות סי' תקנ"ק ס"ד).
יש נוהגים לעשות לימוד בליל שבעה באדר ומנהג יפה הוא, והשנה יעשו הלימוד בליל ז' אדר ב' וטוב לעשות גם ב- ז' אדר א' (כה"ח סי' תקפ"ב ס"ק כג, חזו"ע פורים סס).

פורים קטן

ו. נוהגים כמה עניני שמחה ביום י"ד וט"ו לחודש אדר א' וימים אלו נקראים "פורים קטן" (משנ"ב סי' תלז ס"א).
ז. אין אומרים וידוי ונפילת אפיים בתפילות שבימי י"ד ו-ט"ו ב- אדר א' (שו"ע סי' תלז ס"א) וכן במנחה של ערב ימים אלו (כה"ח סס ס"ק ג'). והשנה ש-טו אדר א' חל בשבת לא אומרים במנחה "צדקתך" (שו"ע סי' רל"ב ס"ג).
ח. אסור להתענות ב-י"ד ו-ט"ו באדר א' וכן אסור להספיד אדם שנפטר (שו"ע סס) אבל תלמיד חכם מותר להספידו רק בשעת הלווייתו (תורת מועדים ס"ח ע"פ שו"ע יו"ד סי' תא ס"ה).
ט. נכון לנהוג בימים אלו מקצת משתה ושמחה ב-י"ד בשאר הערים וב-ט"ו בירושלים (הרמ"א סס ועיי' פסקי תשובות סס ס"ב, חזו"ע פורים עמ' רט) כגון: לעשות מסיבה עם שירים ודברי תורה (חזו"ע סס עמ' רלא).
י. מותר לעשות מלאכה בימים אלו כרגיל (כה"ח ס"ק ו', תורת מועדים סס). והשנה שט"ו אדר א' חל בשבת אסור לעשות מלאכה.

יום ה"אזכרה" (ה"יאהרצייט") למי שנפטר לפני מס' שנים

יא. אם יום הפטירה של אביו או אימו היה באדר של שנה רגילה כוון שהשנה היא שנה מעוברת

יום ה"אזכרה" (כולל תענית אביו ואימו לנוהגים כן) יהיה לספרדים: בחודש אדר ב' (ש"ע ס' תקס"ח), תורת מועדים לגר"ד יוסף ס' א ס"ה) ולאשכנזים: בחודש אדר א' ולכתחילה יש להחמיר לעשות גם באדר ב' (הרמ"א ס' מסנ"ב ס"ק מז, נטע גבריאל ס').

יב. אם יום הפטירה של אביו או אימו היה באדר א' של שנה מעוברת הרי השנה שהיא מעוברת יום ה"אזכרה" (כולל תענית אביו ואימו לנוהגים כן) יהיה באדר א', ואם יום הפטירה היה באדר ב', יום האזכרה בשנה מעוברת יהיה באדר ב' (הרמ"א ס' תקס"ח ס"ז, יו"ד ס' תז הרמ"א ס"ז, וס"ד ס"ק יב, מסנ"ב איש מכליח ס' תקפ"ח ס"ז, חז"ע אצלות לגר"ע יוסף ח"ג עמ' רכט).

יג. אם יום הפטירה היה בחודש אחר כגון: תשרי, טבת, ניסן וכדו' בשנה רגילה הרי השנה שהיא מעוברת יום האזכרה יהיה באותו חודש היינו לתשרי - תשרי, לטבת - טבת, לניסן - ניסן וכו' (ד.ע).

יום ה"אזכרה" (ה"יאהרצייט") למי שנפטר בתוך שנה

יד. מי שמת לו אביו ואימו בשנה שעברה [תשפ"ג] כגון: ב-ט"ו באב והשנה שהיא שנה מעוברת [תשפ"ד] עיקר יום ה"אזכרה" של השנה הוא ביום ט"ו באב [תשפ"ד] שהוא יום המיתה [אע"פ שיוצא 13 חודשים] אף על פי שהאבלות מסתיימת בסיום 12 חודש היינו ב-ט"ו תמוז [תשפ"ד]. ואם אפשר טוב שיעשה את האזכרה והלימוד גם ב-ט"ו בתמוז וגם ב-ט"ו באב (ש"ת רב פעלים ח"ד ח"אור"ח ס' מא, ש"ת איש מכליח ח"ב ח"אור"ח ס' לח עמ' קיב, חז"ע אצלות ס' עמ' רלא, פני כרוך לגר"ח גולדברג ס' לו ס"לה, גשר החיים ח"א ס' לב ס"ט, דבר שמואל דיני חושך אדר בשנה מעוברת לגר"נ נבנאכל עמ' נב). [והנוהגים לצום יצומו בט"ו באב] [חז"ע אצלות ס'). ולעניין אמירת קדיש על אבואם בכל יום מסיימים בסוף חודש ה-12 (ש"ת רב פעלים ס').

טו. מי שמת בשנה מעוברת כגון: כ"ב אדר א' והשנה שאחריה היא שנה פשוטה [תשפ"ה] עיקר יום ה"אזכרה" של השנה יהיה ביום כ"ב אדר, אע"פ שהאבלות מסתיימת בסיום 12 חודש דהיינו כ"ב שבט, ואם אפשר טוב שיעשה "אזכרה" ולימוד בשניהם (ע"פ חז"ע ס', תורת מועדים ס' א ס"ו).

טז. מי שנפטר ביום ל אדר א' בשנה מעוברת [תשפ"ד] יש לעשות יום זיכרון לפקודת השנה ביום ל' שבט [תשפ"ה] תורת מועדים ס' א ס"ז).

יז. מי שמת לו אביו או אימו בשנה שעברה [תשפ"ג] בחודש אדר והשנה שהיא שנה מעוברת [תשפ"ד] עיקר יום ה"אזכרה" של השנה הוא ב- אדר ב' (ד.ע. ע"פ חז"ע אצלות ח"ג עמ' רלא) והטעם לכך שחודש אדר ב' הוא החודש העיקרי לעניין יום הזכרון (תורת מועדים ס' א ס"ה ע"פ ש"ע אור"ח ס' תקס"ח ס"ו). מ"מ האבלות מסתיימת בסיום 12 חודש היינו באדר א', ואם אפשר טוב שיעשה אזכרה ולימוד בשניהם [אדר א' ואדר ב'] (ע"פ חז"ע ס', גשר החיים ס' יו).

יח. לעניין "11 חודש" בתוך שנה לפטירה, הדין כן אפילו שהשנה מעוברת סופרים רק 11 חודש לעניין "11 חודש" (נטע גבריאל פורים ס' יג ס"ה, דבר שמואל ס').

בר מצוה \ בת מצוה

יט. מי שנולד בשנה מעוברת בחודש אדר א' ושנת הגיעו לבר מצוה גם היא מעוברת [כגון: השנה תשפ"ד] נעשה בר מצוה בחודש אדר א' (מסנ"ב ס' נה ס"ק מג, כה"ח ס"ק נט ילקו"י ס' נה ס"ד) ואם נולד באדר ב', יעשה השנה בר מצוה בחודש אדר ב' (ס').

כ. מי שנולד בחודש אדר בשנה רגילה והשנה ימלאו לו 13 [או 12 לבת] שנים, נעשה בר מצוה רק בחודש אדר ב' (הרמ"א ס' נה ס"י, כה"ח ס"ק נט) הטעם: כי חודש אדר ב' הוא החודש העיקרי וחודש אדר א' אינו אלא תוספת בלבד לשנה המעוברת (מסנ"ב ס"ק מה, ילקו"י ס' נה ס"ד).

כא. מי שנולד ביום ל' שבט בשנה רגילה ושנת הגיעו למצוות השנה [שהיא מעוברת], נכון להחמיר לעניין חיובו בקיום מצוות כגדול מיום ל' בשבט ולעניין צירופו למניין נכון להחמיר ולהמתין עד ליום א' דר"ח אדר ב' (הלכה כדורה לגר"ד יוסף ס' נה ס"כח, ילקו"י ס').

הטעם: ספק אם דנים את "ל' שבט" כיום בחודש שבט וממילא בשנה מעוברת הבר מצוה ב- "ל' שבט" או דנים אותו כ- א' דר"ח אדר - כיום בחודש אדר וידוע שבשנה מעוברת אדר הקובע הוא אדר ב' ולכן הבר מצוה יהיה ב- א' דר"ח אדר ב' (תורת מועדים ס' א ס"ו).

כב. מי שנולד בניסן (או אייר, סיון) בשנה רגילה והשנה ימלאו לו 13 שנה [או 12 שנה לבת] שהיא שנה מעוברת, יעשה בר מצוה רק בחודש ניסן [תשפ"ד] (או אייר, סיון וכדומ') (ש"ע ס' נה ס"ט, ילקו"י ס', הלכה כדורה לגר"ד יוסף ס' נה ס"כח).

כג. מי שנולד בשנה מעוברת ביום ל' אדר א' [שהוא א' דר"ח אדר ב'], ושנת הגיעו למצוות היא שנה רגילה, הרי הוא נעשה בר מצוה ביום ל' שבט [שהוא יום א' דר"ח אדר] (תורת מועדים ס"ו, הלכה כדורה ס').

יום הולדת - דינו כאמור בבר מצוה.

מנין שחרית באשדוד בימים א-ו בשעה 8:10 הודו בבית כנסת קול יהודה רח' שלמה בן יוסף בגינה אזור ו'